

מסורת הש"ס

(א) וְכִסְּתָם: כִּפּוּסֵיהֶם אֲרוֹמוֹת
הַמֶּלֶךְ, וְכִסְּתָם וְכִסְּתָם נֶסֶף גִּיבִי:
עֵצִי, (ב) חֲתוּמָה (ג)
עֵשׂ, (ד) מִסְתַּדְרִין לוֹ.
(ה) פָּרִי וְלֹא יִכְרַךְ
הַבְּרִית וְכִסְּתָם בְּחִלּוֹת מִכְּסֵּי
וְלִבְשָׁקָר בְּחִלּוֹת (תַּהֲלִי) ז'
עֵינֵי עַד בְּשָׂקָר, (ז) זִל'
(ח) מִסְכֵּה לוֹ, (ט) עֵשׂ:
(י) זִל' כְּתוּבָתָא, (יא) בְּעֵשׂ:
הַיָּמָנוּת עֵשׂ, (יב) מִסְתַּדְרִין
בְּחִלּוֹת, (יג) בְּשָׂקָר: דְּמוֹס,
(יד) בְּשָׂקָר: מִסְכֵּה, (טו) בְּשָׂקָר:
עֵשׂ הַגִּיבִי, (טז) בְּשָׂקָר:
נֶסֶף הַמֶּלֶךְ וְהַמִּצְוִיָּה וְהַמִּצְוִיָּה
(יז) דְּרֵי ת. י. (יח) מִסְתַּדְרִין
(יט) בְּשָׂקָר: דְּמוֹס:
(כ) וְלִבְשָׁקָר:

הגהות הב"ח

(א) גמ' על עסקי חנם:
(ב) תום ד"ה והא איכא
וכו' וגם נג' דבר'. נ"ב
כלומר במדרש של ג'
דברים: (ג) בא"ד וארבע
דברים בשמות שלמה
המבזין בזהו ספר:

גליון הש"ס

רש"י סד"ה ולא מבשקר
איננו מכבדו. וכן לא
בשקרוהו יצמות דף קכ
ע"א: שם בד"ה על עסקי
חנם עריות כנ"ל. וכדליתא
ביומא פרק יוה"כ גאכל
במזגים חנם זה עריות
מהרש"א:

לעזי רעס"י

פנ"ק. ברץ.

מוסף רש"י

כעובי דינר זהב. דנר
מועט, לא חסר זהבה
לעשה צו נס (חגיגה כז.).
שתי תמרות. שני דקלים
(סוכה לב.). בגי בן
הגום. סמוך לירושלים
(שם).

רבינו חננאל

עוברי בעמק הבכא וְגו'.
עוברי אילו בני אדם
שעוברים על רצונו של
מקום. בעמק, שמעמיקין
איתם גיהנם שמה וּמִלֵּךְ
ואת אברום ומזל
לחן לבר מהבא על
הגויל דמשכט עתוריה,
הגויל דאמא אן אור
שולטת במרפשי ישראל
על חומרי ממוכח הזהב.
ורשעים אפילו על
פחת גיהנם אין חורין
בתבוסה ראיא אומות
הנעול חרש.
פתחים יש לגיהנם כו'.
מחתי ויניחין מכלל
של ברקות. פ' מלש
עגלי מרבק. של שלש
בקר דביי בר מנאי.
ו' יהודי ואמר של
ארבע ארבע בקר. תנא
ברקא ננסתו ורביקא
ויצאה. ת"י כמה ארעא
וורובה של פרה אמתים.
וכמה ורובה של פרה
אמה ושני שליש אמה.

עושיין פסין פרק שני עירובין

יפ.

תורה אור

1. לך דמיה תהלה
אלהים בציון ולך ישלם
נדר: תהלים סה ב

2. עברי בעמק הבקא
מעין ישיתוהו גם ברכות
יעטה מזרה:

תהלים פד ז
3. וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בַּפָּגִי
הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִי
תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת
וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ
דְּרָאוֹן לְכָל בָּשָׂר:

4. בַּפֶּלַח הָרִמּוֹן רָקֵתְךָ
מִבְּעַד לְצִמְחָה;

5. הַמוֹצֵיא אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לַהֲיוֹת
לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יי:

וַיִּקְרָא כֹכַב לֵג
6. בִּי אֲנִי יְיָ הַמַּעֲלֶה
אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לָהֵית לָכֶם לְאֱלֹהִים
וְהִיָּיתֶם קְדוֹשִׁים בִּי קְדוֹשׁ
אֲנִי:
7. וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר
לֵהֶם חַיִּים שְׁאֵלָה וְתִכְסָּ
עֲלֵיהֶם הָאֶרֶץ וַיֵּאבְדּוּ
מִתּוֹךְ הַקְּהָל:

במדבר טז לג
 8. וַיֹּאמֶר קְרָאתִי מִצְרָה
 לִי אֵל יְיָ וַעֲנֵנִי מִבֶּטֶן
 שְׂאוֹל שׁוֹעֲתִי שְׁמַעַת
 קוֹלִי: יוֹנָה ב ג
 9. וְסִלְעוּ מִמִּגֹּד יַעֲבוֹר
 וְחַתּוּ מִנֶּס שְׂרִיז נָאִם יְיָ
 אֲשֶׁר אִדּוּ לוֹ בְּצִיּוֹן וְתִגְוֹר
 לוֹ בִּירוּשָׁלַם:

10. הַיִּסְפָּר בִּקְבֵּר חֲסִידֵי
אֲמוֹנֶתָה בִּאֲבִדּוֹן:

תהלים פח יב
11. בִּי לֹא תַעֲזֹב נַפְשִׁי
לְשֹׂאֵל לֹא תִתֵּן חֲסִידְךָ
לְרֹאשׁוֹת שָׁחַת:

תהלים טז י
12. וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן
מִטֵּיט הַיָּין וּיָקָם עַל סֵלַע
רַגְלִי כּוֹןֹן אֲשֶׁרִי:

תהלים מ ג
13. יֵשְׁבִי חֶשֶׁךְ וְצִלְמוֹת
אֲסִירִי עָנִי וּבְרוּל:

תהלים קז י
14. בִּי עָרוּךְ מֵאֲתָמוּל
תִּפְתָּה גַם הִיא לְמוֹךְ
הַיּוֹן הָעֵמִיק הָרֹחַב
מִדְרָתָה אֵשׁ וְעֵצִים
הָרֹבֶה נִשְׁמַת יי
גִּפְרִית בְּעֶרְה בָּהּ:

ישעיהו ל לג

פושעי ישראל אין אור שולמט בהן ק"ו מצובות חובה. תימה דכמ' חגיגה (דף כז.) עבד ק"ו מסלמנדרה דתלמידי חכמים אין אור שולמט בהן מק"ו וי"ל דפושעי ישראל פניהם משחירי' ואלו תלמידי חכמי' כלל וכלל לא; **כר מבא וכו'** ^ט. לא שייך לתחשביה בהובא ^{ב"מ דף נח.} גבי שלשה

יורדין לגיהנם ואין עולין דזה עולה כשקיבל דינו והא' ללא חשיב התם פושעי ישראל בגופם והצדיקין כר' א' לאין עולין לפי ששניים צדיקתא א' ואע"ג דמלצין פני חבירו חשיב ליה ותני ליה במס' אבות מ"מ אשמעינן דמכנה שם הוי מצוין אע"ג דשם ביה ששמיא:

דילמא היינו דירושלים. כדכתיב: (יהושע טו) גיא בן הנס וגו' ירושלים וללא גרמין היינו למדבר: **באר** שחת ברכתיב כי לא תקווב נפשי **אשאול** לא תתן חסידך **אראות** שחת. (והיינו באר שחת) ומחאי קרא הוה מני לאמחי דשמו שאול והא דלא ממני קרא ^א ואתה אלהים תוירם לבאר שחת דהאי קרא בקצר כתיב כדמוכח סיפא דקרא אנשי דמים ומרמה לא יחלו ימייהם: **וצלמות** דכתיב יושבי חשך **וצלמות**. האי קרא בתהלים כתיב גי ^א ארבעה ארצין להודות וגראה כספרים דגרסינן צטראם אלך ולא אשוב אל ארץ חשך וללמות (איזי ^א) ימייתם גרס דתחמית כתיב ביחזקאל (דכ"ג) כשהראה הקב"ה שכל הגוים יורדים לגיהנם כתיב שם אל ארץ תחמית:

והאיכא תפתה. תימה דלא חשיב עלוקה ור"ת מפרש דעלוקה שם חסכ כמו לאימילא והא דמוקי ליה במסכת עבודה זרה (דף יא.) בגיהנם היינו משום דכתיב בתריה שאול ועולר רחס ומיהו קשה דצניקתא לא חשיב להם צמות שכלה וגם בג' דבר' (ו' דבר' א) הכומים בצותו ספר לא חשיב עלוקה ואע"ג דלא חשיב גמי יקא היינו משום דשמא הוי בכלל אגור והסייט (ו' גמי יקדו בשם גיהנם צוולת אין צור חלף יקדו כהכחי עלק: **אם** בין הנגרות הוא. משמע דבין הנהירו לאו היינו בכל ודלא כפ"ה שפ"י צ"י יוססין (קדושין דף עג.) גבי צין הנהרות הכי הוא כגולה ליוססין וצפירקין (דף כג.) גמי אמר' בכל גמי מוקף לא פרט מחד גיסא ודגלת מחד גיסא:

בן לוי ואמרי לה
וזה ים בני בן הנם
ות וזו היא פתחה של גיהנם דילמא היינו דירושלים
אבדון ובאר שחת ובור שאון ושיט היון וצלמות וארץ
אבדון דכתיב ¹⁰ היסופר בקבר חסדך אמונתך באבדון
סידך לראות שחת ובור שאון ושיט היון דכתיב ¹² ויעלני
ות וארץ התחתית גמרא הוא ותו ליכא והאיכא גיהנם
והאיכא תפתה דכתיב ¹⁴ כי ערוך מאתמול תפתה ההוא
ב בארץ ישראל הוא בית שאן פתחו ואם בערביא בית
בב"י משתבח בפירי דמעבר ימינא רבא משתבח בפירי
ליה דקשורות הוו אנן ידעינן דלא הוו מותרות מהו
א מותרות: אחת נכנסת ואחת יוצאת: תנא רבקה
תי אמות וכמה עוביה של פרה אמה ושני שלישי אמה
שחן

למטעני כרם: ויהיו שכניה ושבח הוא לה שזכרת לטובה: חכם. עץ שפותח פיו שלא יכול לדבר: נך דומים. הכל שותקין כנגדך: שדומה ועליו כו'. נוחין לו יסורין שמקבלן מאהבה: ונך ישולם נדר. אותה דומיה שהיא דומה? ב'סורין דומה לו כשילום נדר: מעין ושיסוף. כמעין של שיתין וקב שצבניה נחמזה שיתסוך היין של ספלים יורד לתוכו כל השנה כדכאמר' בלולב וערבה (סוכה מט.). הפסועי' זי. עדיין ואפי' בשעת מולעת ואסם: ד"ז. דהא דר"ל בפסועים שראש מוקי להם להאי קרא דכמי ואסם לא תבנה קשיא ידידה ארדייה: * ולא מבאק. אינו מכירו שהוא יהודי והמשה רבנו ודומה לו כמי שאינו

וְיִמְרוּ: מִמּוֹתַי וּמִפְעֻלָּי. הַמּוֹתוֹת מִתְּחִלָּה
 מֵאֵרֶץ מִצְרַיִם (דברים כב) וְכֵן הַמַּעֲלָה
 מֵאֲחֶםס מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (שם יא): דַּעֲשֵׂי.
 בְּצִיּוּתָהֶם: מִנְּטוֹן שְׂאוֹל. יוֹנֵה בֶן אֲחִמֵּי
 קָאֲמַר לֵיהּ: בְּדִבִּי רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זִנְאִי.
 בְּצִיּוּתָא שֶׁמֶדְרָה בְּצִיַּת מִדְרָשׁ טַעֲמָן
 מוֹסַפְתָּא שֶׁמֶדְרַר ר' חִיָּא ור' אֲשֵׁעִיא:
 לְיָאִי. דְּלֵאִם. כְּדִין. לְלוֹלֵב: טַעַם
 סִיּוֹן. הוּא רֶשֶׁת לְטַעוֹת וְזִנְעוּ"ל פְּנִיָּה
 מֵאֶסְמָס טַעַם הֵייוֹ שֶׁרָאִי לְבִנִּין: שְׂחַת
 וְזִבְאָר שְׂחַת חֲדָא מִילְמַלְא הֵיא: עַל
 עֲסָקִי * הֵנֶס. עֲרִיתוֹת: שְׂפָפָה. גִּיהֶנֶס
 לְמַחְבֵּי צְהַהוּ קֶרֶא מִדְּרֹתָה אֵשׁ
 וְעֵשֶׂאִים הֶרְצָה: צִים שְׁאֵן פִּיטְחוּ.
 שְׂפִירוֹתַי מִתְּקִין מְכַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:
 מִשְׁתַּבֵּחַ צְפִירוֹת דְּעֵבֶר יִמִּינִי.
 מִשְׁתַּבֵּחַ צְפִירוֹת שֶׁל עַל הַנֶּהַר פֶּרַח
 צְדֵרְמוֹ: רִבְקָה נִכְנַסָּה וְרִבְקָה יוֹאֲלָת.
 וְלֹא פֶרַח נִכְנַסָּה וּפֶרַח יוֹאֲלָת דֹּא"כ
 לֹא הוּא לְהוּ קְשׁוּרוֹת: כִּמָּה רֹאשָׁה
 וְרוּבֹהָ שֶׁל פֶּרַח. שְׁתַּנּוּ חֲמִמִּים שִׁעוֹר
 לְהִרְחַקָתָה פֶּסֶן מִן הַצּוֹר שִׁיּוֹ רִחוּקִין
 כְּדִי רֹאשָׁה וְרוּבֹה כִּדְתָן צִמְתָּא [יז]:
 שְׁוֹן

שנים ולא שלטה בו האור פושעי ישראל שמוליאין מצו
הרמון רקתך ואמר ר"ש בן לקיש אל תיקרי רקתך אל
שבך מליאין מצות^א כרמון עאכ"ו אלא הא דכתיב עו
דמחייבי ההיא שעתא בגיהנם ואתי אברהם אבינו
בבר מישאל שבא על בת עובד כוכבים דמשכה ערס
ממתקיף לה רב כהנא השתא דאמרת הפושעים דפס'
דכתיב^ב המוציא^ג והמעלה דמסיק ודמפיק הוא אלא
דפשעי הוא ואמר רבי ירמיה^ד (בר) אלעזר שלשה פ
במדבר ואחד בים ואחד בירושלים במדבר דכתיב
להם חיים שאולה בים דכתיב^ה מבטן שאול שועתי
דכתיב^ו נאם ה' אשר אור לו בציון ותנור לו ביר
ישמעאל אשר אור לו בציון זו גיהנם ותנור לו ביר
גיהנם ותו ליכא והאמר^ז ר' מריון אמר ר' יהוש
תנא רבה בר מריון בדבי רבי יוחנן בן זכאי שתי ת

ועולה עשן מביניהן וזו היא ששנינו ציני הר הברזל כ"א"ר יהושע בן לוי ז' שמות יש לגיהנם ואלו הן שאול התחתית שאול דכתיב ⁸ מבטן שאול שועתי שמעת קו באר שחת דכתיב ¹¹ כי לא תעזוב נפשי לשאול לא תתן ממבור שאון ממים היון וצלמות דכתיב ¹³ יושבי חשך וציגיא שעמוקה ¹⁴ (בגיהנם) שהכל יורד לה על עסקי ¹⁵ הנם שכל המתפתה ביצרו יפול שם גן עדן אמר ריש לקיש גרם פתחו ואם בין הנהרות הוא דומסקנין פתחו בבבלי דהרפנאי: וביניהן כמלוא שתי וכו': פשיטא כיון דתנן דתימא קשורות כעין קשורות אבל ממש לא קמ"ל נכנסת ורבקה יוצאת: ת"ר כמה ראשה ורובה של פרה